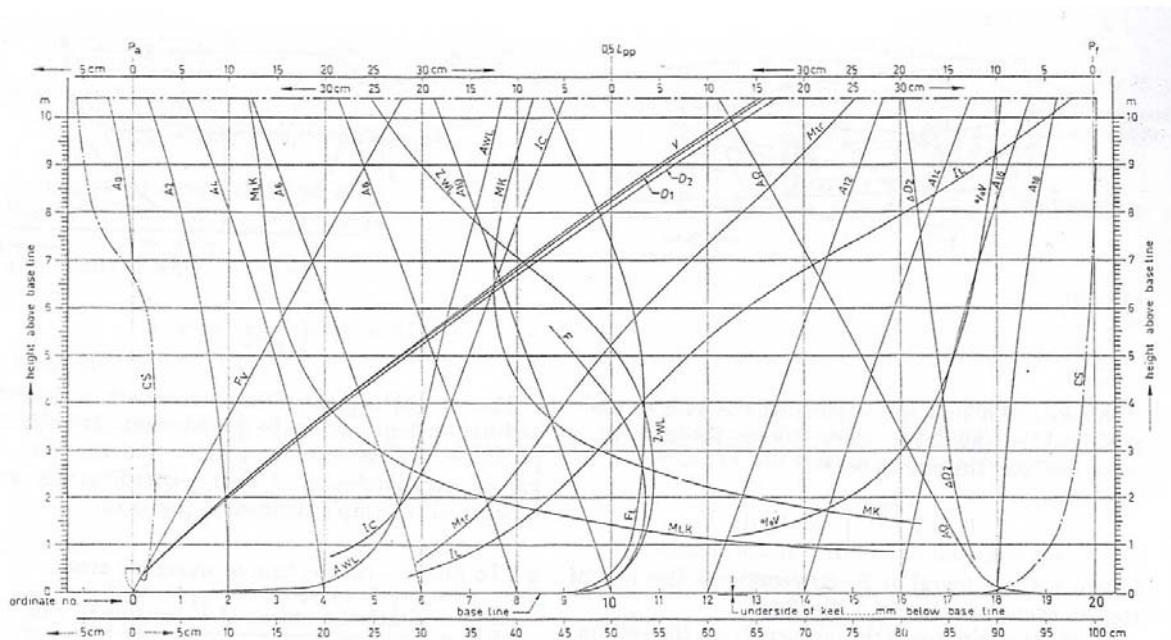

МАШИНСКИ ФАКУЛТЕТ УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ
ОДСЕК ЗА БРОДОГРАДЊУ

ТЕОРИЈА БРОДА

УПУТСТВО ЗА ИЗРАДУ ДИЈАГРАМСКОГ ЛИСТА

Београд, децембар 2004.

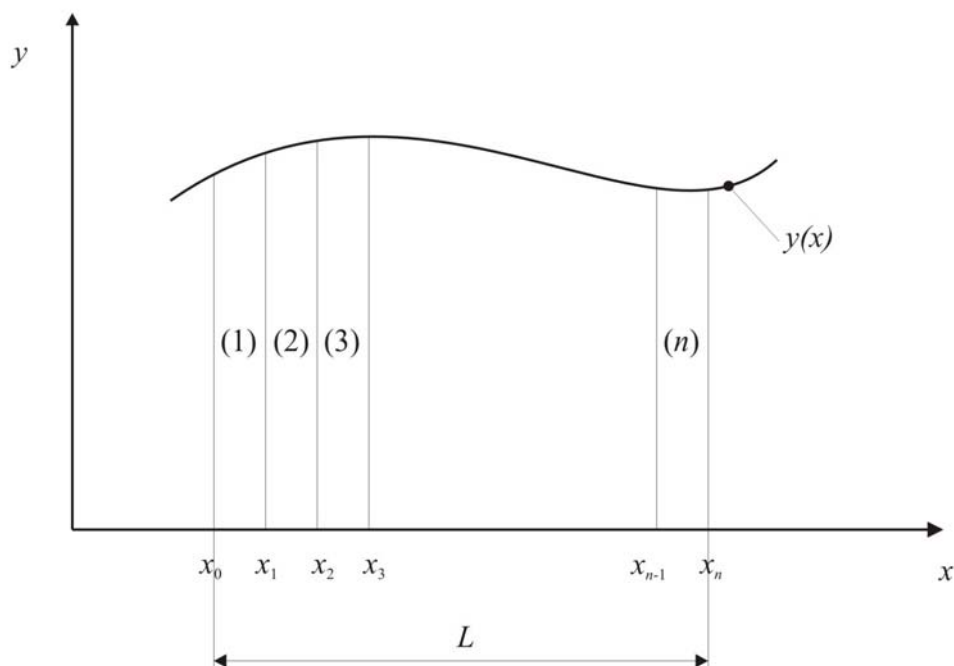
2. Дијаграмски лист

Постоји низ кривих које описују геометријске величине бродског трупа (површине, запремине, статичке моменте, моменте инерције и др.) у зависности од газа. Ове криве се користе за прорачун **равнотеже и стабилности брода**, тј. **бродске хидростатике** па се зато називају хидростатичке криве. Неопходне су како у поступку пројектовања, прорачуна и израде брода, тако и током експлоатације, при утовару/истовару итд. Приказују се на **дијаграмском листу**, важном бродском документу и уједно, другом пројекту у оквиру предмета Теорија брода.

2.1 Методе нумеричке интеграције

При прорачуну хидростатичких кривих сусрећемо се са следећим проблемом: треба израчунати интеграле функција $y(x)$ чији нам аналитички облик није познат. Нпр.

$$A = \int_{x_0}^{x_0+L} y(x) dx = ?$$

слика 2.1: Нумеричка интеграција

С друге стране, функција $y(x)$ нам је позната графички, па прибегавамо приближним поступцима за интеграцију.

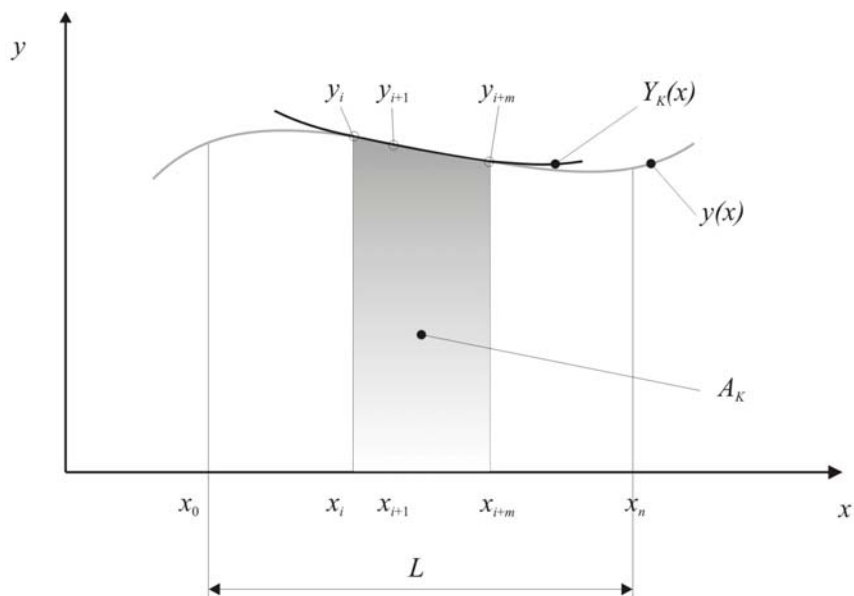
Једна група поступака заснива се на следећој идеји. Интервал дужине L најпре се подели на n поља (најчешће) једнаке ширине Δx :

$$\Delta x = x_1 - x_0 = x_2 - x_1 = \dots = x_n - x_{n-1},$$

$$L = n \cdot \Delta x$$

Затим се крива $y(x)$ на делу интервала апроксимира полиномом реда m :

$$Y_k(x) = a_0 + a_1 \cdot x + a_2 \cdot x^2 + \dots + a_m \cdot x^m$$

слика 2.2: Апроксимација дела криве полиномом

Коефицијенте $a_0, a_1, \dots, a_m$, којих има $m+1$, за сада не знамо. Међутим, знамо, или тачније, можемо да очитамо вредности функције $y(x)$.

$$Y_K(x_i) = y_i \rightarrow a_0 + a_1 \cdot x_i + a_2 \cdot x_i^2 + \dots + a_m \cdot x_i^m = y_i$$

$$Y_K(x_{i+1}) = y_{i+1} \rightarrow a_0 + a_1 \cdot x_{i+1} + a_2 \cdot x_{i+1}^2 + \dots + a_m \cdot x_{i+1}^m = y_{i+1}$$

...

$$Y_K(x_{i+m}) = y_{i+m} \rightarrow a_0 + a_1 \cdot x_{i+m} + a_2 \cdot x_{i+m}^2 + \dots + a_m \cdot x_{i+m}^m = y_{i+m}$$

Подсетимо се, тражимо површину A испод криве дефинисане функцијом $y(x)$. Површина испод дела криве апроксимираног полиномом је:

$$A_K = \int_{x_i}^{x_{i+m}} y(x) dx \approx \int_{x_i}^{x_{i+m}} Y_K(x) dx$$

А укупна површина представља суму свих површина одређених на описани начин:

$$A = \sum_{K=1}^N A_K \approx \sum_{K=1}^N \int_{x_i}^{x_{i+m}} Y_K(x) dx$$

У свакој од N површина има m поља, па је укупан број поља $n = N \cdot m$. Бројеве n и m треба одабрати тако да је њихов количник цео број:

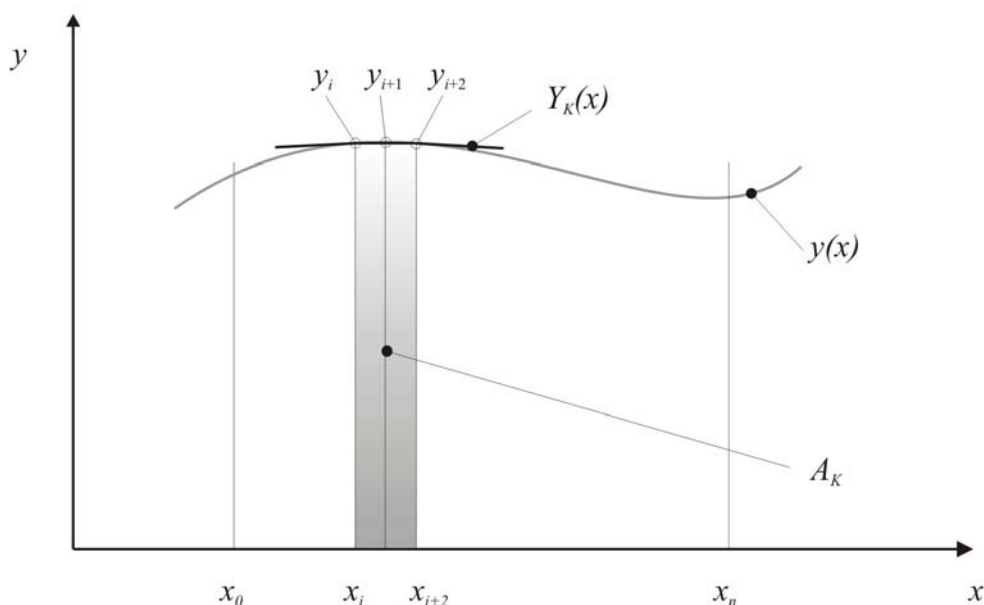
$$N = \frac{n}{m} = \text{цео број}$$

На вежбама ће бити више речи о правилима нумеричке интеграције, док ће у Упутству бити описано само оно које се најчешће користи за израду овог пројектног задатка – **Симпсоново I правило**.

2.1.1 Симпсоново I правило

У бродоградњи се најчешће користи Симпсоново I правило према којем се крива на делу интервала апроксимира полиномом другог реда – квадратном параболом:

$$Y_K(x) = a_0 + a_1 \cdot x + a_2 \cdot x^2$$

слика 2.3: Симпсоново прво правило нумеричке интеграције

У том случају се, применом описаног поступка, добија:

$$A_K \approx \frac{1}{3} \cdot \Delta x \cdot (y_i + 4y_{i+1} + y_{i+2})$$

$$A = \sum_{K=1}^{n/2} A_K \approx \frac{1}{3} \cdot \Delta x \cdot (y_0 + 4y_1 + 2y_2 + 4y_3 + 2y_4 + \dots + 4y_{n-1} + y_n)$$

С обзиром на то да је у овом случају $m = 2$, практично једини услов који мора бити задовољен да би се Симпсоново I правило могло применити је да је N парно, односно да интервал интеграције буде подељен на **паран** број поља. Правило је једноставно за примену, али и довољно тачно, чему дугује широку примену у бродограђевној пракси.

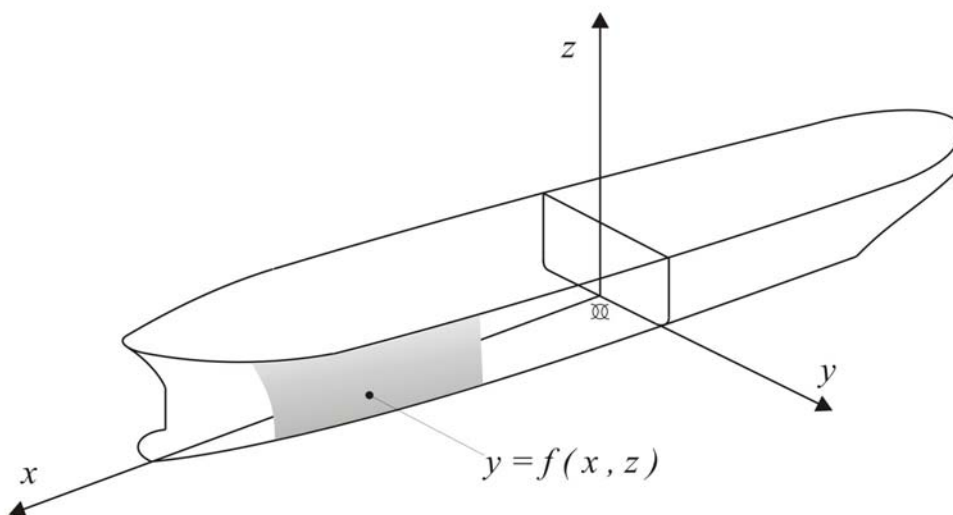
2.2 Криве дијаграмског листа

На слици 2.4 приказан је координатни систем који ће се користити у израчунавању геометријских величина бродског трупа. Функција:

$$y = f(x, z)$$

описује половину површи (симетричног) бродског трупа.

При $x = const.$, функција $y = f(z)$ описује половину ребра, а при $z = const.$, функција $y = f(x)$ описује половину водне линије.

слика 2.4: Усвојени координатни систем

2.2.1 Криве ребара

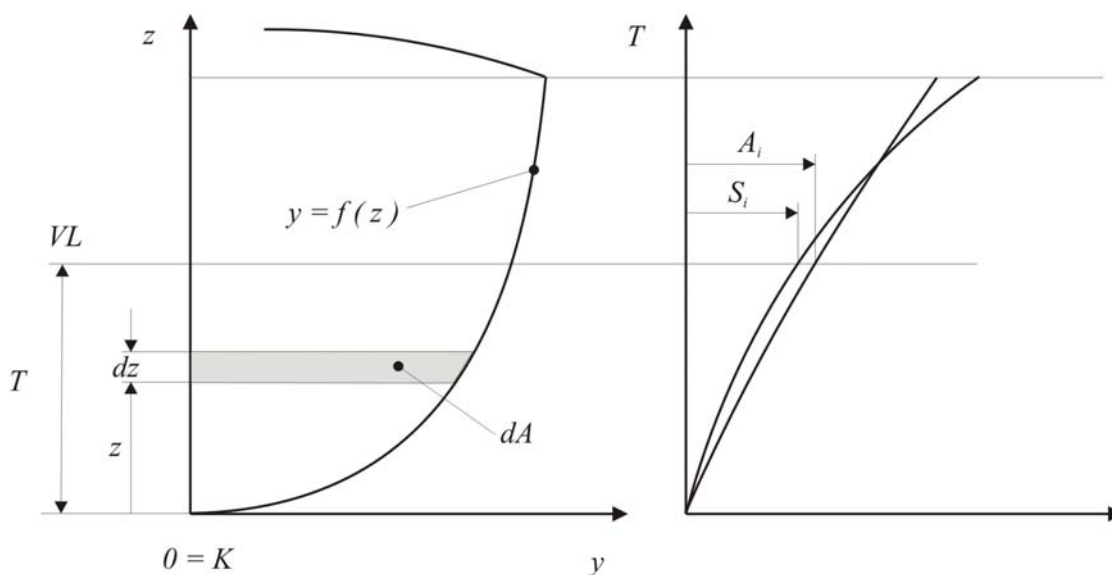
Цртају се следеће криве:

$$A_i = \int_{A_i} dA = 2 \int_0^T f(z) dz = A_i(T) \text{ – крива површине ребра } R_i$$

$$S_i = \int_{A_i} z dA = 2 \int_0^T z \cdot f(z) dz = 2 \int_0^T s(z) dz = S_i(T) \text{ – крива статичког момента површине ребра}$$

R_i за раван xy

Ове криве се називају Бонжанове криве.

слика 2.5: Бонжанове криве ребра R_i

Криве прорачунавамо на следећи начин, служећи се Симпсоновим I правилем нумеричке интеграције:

- за парне водне линије:

$$A_i(VL_2) = \frac{2}{3} \cdot h \cdot (f_0 + 4f_1 + f_2)$$

$$A_i(KVL) = A_i(VL_2) + \frac{2}{3} \cdot h \cdot (f_2 + 4f_3 + f_4) \text{ или } A_i(KVL) = \frac{2}{3} \cdot h \cdot (f_0 + 4f_1 + 2f_2 + 4f_3 + f_4)$$

$$S_i(VL_2) = \frac{2}{3} \cdot h \cdot (s_0 + 4s_1 + s_2) = \frac{2}{3} \cdot h \cdot (0 \cdot h \cdot f_0 + 1 \cdot h \cdot 4f_1 + 2 \cdot h \cdot f_2) = \frac{2}{3} \cdot h^2 \cdot (0 \cdot f_0 + 1 \cdot 4f_1 + 2 \cdot f_2)$$

$$S_i(KVL) = \frac{2}{3} \cdot h^2 \cdot (0 \cdot f_0 + 1 \cdot 4f_1 + 2 \cdot 2f_2 + 3 \cdot 4f_3 + 4 \cdot f_4) \text{ итд.}$$

- за непарне водне линије:

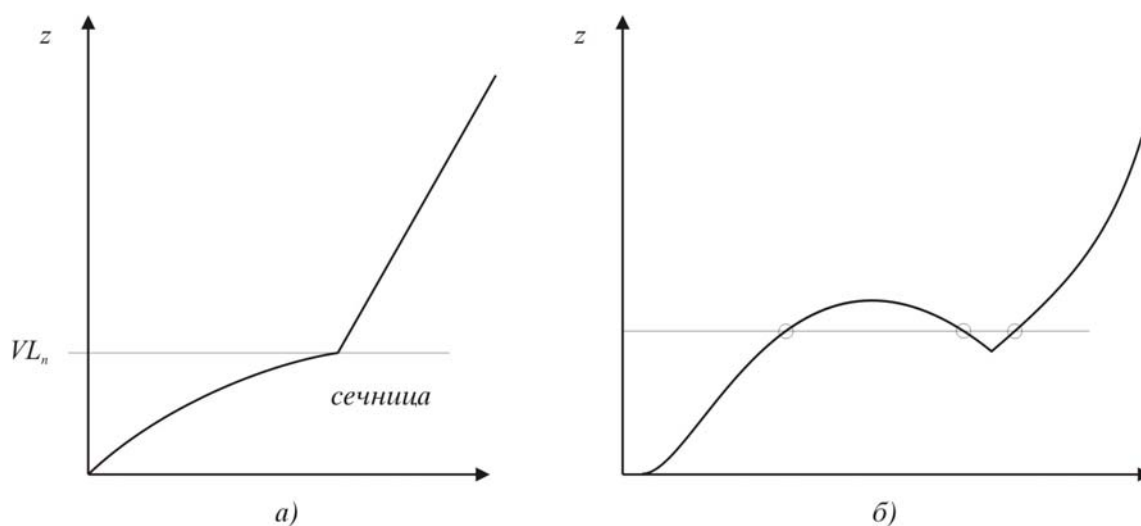
$$A_i(VL_1) = \frac{2}{3} \cdot \frac{h}{2} \cdot (f_0 + 4f_{1/2} + f_1) = \frac{2}{3} \cdot h \cdot \left(\frac{f_0}{2} + 2f_{1/2} + \frac{f_1}{2}\right)$$

$$A_i(VL_3) = A_i(VL_1) + \frac{2}{3} \cdot h \cdot (f_1 + 4f_2 + f_3) \text{ или } A_i(VL_3) = \frac{2}{3} \cdot h \cdot \left(\frac{f_0}{2} + 2f_{1/2} + \frac{3}{2}f_1 + 4f_2 + f_3\right)$$

$$S_i(VL_1) = \frac{2}{3} \cdot \frac{h}{2} \cdot (s_0 + 4s_{1/2} + s_1) = \dots = \frac{2}{3} \cdot h^2 \cdot \left(0 \cdot \frac{f_0}{2} + \frac{1}{2} \cdot 2f_{1/2} + 1 \cdot \frac{f_1}{2}\right)$$

$$S_i(VL_3) = \frac{2}{3} \cdot h \cdot \left(\frac{s_0}{2} + 2s_{1/2} + \frac{3}{2}s_1 + 4s_2 + s_3\right) = \dots = \frac{2}{3} \cdot h^2 \cdot \left(0 \cdot \frac{f_0}{2} + \frac{1}{2} \cdot 2f_{1/2} + 1 \cdot \frac{3}{2}f_1 + 2 \cdot 4f_2 + 3 \cdot f_3\right)$$

Величина h представља вертикално растојање између водних линија. Прорачун се изводи помоћу табела које се налазе у прилогу на крају упутства.

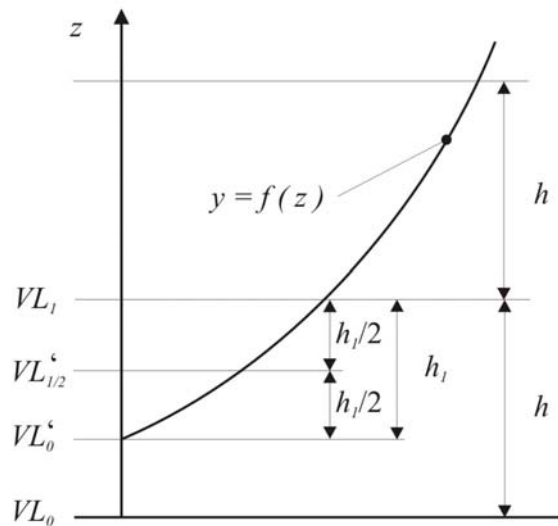

слика 2.6: а) типично ребро глисера б) крмено ребро двопропелерног речног брода

При прорачуну геометријских карактеристика ребара могу се јавити и извесне потешкоће. Нпр. ребра могу бити неуобичајеног облика, тј. садржати неки дисконтинуитет у геометрији, као што је случај са ребрима глисера или са крменим

ребрима двопропелерних бродова. На месту дисконтинуитета обавезно треба увести додатну водну линију, као што је приказано на *слици 2.5 а*).

Такође, ребро не мора почети на теоријској водној линији. Површину и статички момент површине ребра приказаног на *слици 2.7* до газа одређеног водном линијом VL_1 можемо израчунати на следећи начин, користећи помоћне водне линије VL'_0 и $VL'_{1/2}$:

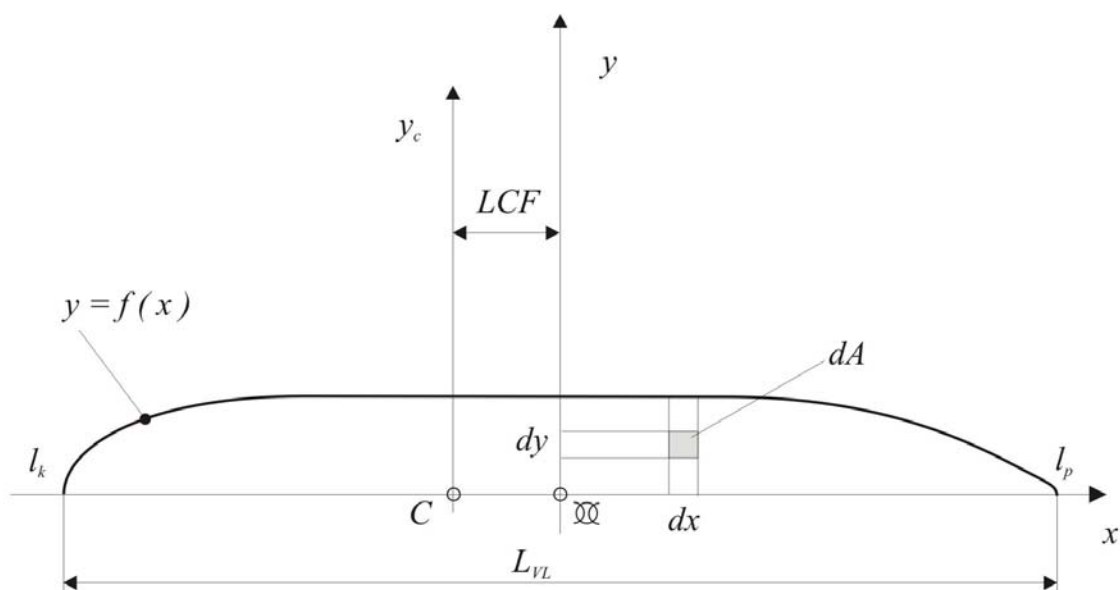

слика 2.7: Ребро које не почиње на теоријској водној линији

$$A_i(VL_1) = \frac{2}{3} \cdot h_1 \cdot \left(\frac{f_0'}{2} + 2f_{1/2}' + \frac{f_1'}{2} \right) = \frac{2}{3} \cdot h \cdot \left(\frac{\kappa_1}{2} \cdot f_0' + 2\kappa_1 \cdot f_{1/2}' + \frac{\kappa_1}{2} \cdot f_1' \right), \quad \kappa_1 = \frac{h_1}{h}$$

$$S_i(VL_1) = \frac{2}{3} \cdot h_1 \cdot \left[(h - h_1) \cdot \frac{f_0'}{2} + (h - \frac{h_1}{2}) \cdot 2f_{1/2}' + h \cdot \frac{f_1'}{2} \right] = \frac{2}{3} \cdot h^2 \cdot \kappa_1 \cdot \left[(1 - \kappa_1) \cdot \frac{1}{2} f_0' + (1 - \frac{\kappa_1}{2}) \cdot 2f_{1/2}' + \frac{1}{2} f_1' \right]$$

2.2.2 Криве водних линија

слика 2.8: Израчунавање геометријских карактеристика водне линије

За сваку водну линију прорачунавају се следеће геометријске карактеристике:

- површина водне линије

$$A_{VL} = \int_A dA = 2 \int_{l_k}^{l_p} \int_0^{f(x)} dy dx = 2 \int_{L_{VL}} f(x) dx$$

- статички момент површине водне линије за главно ребро

$$S_y = \int_A x dA = 2 \int_{l_k}^{l_p} \int_0^{f(x)} x dy dx = 2 \int_{L_{VL}} x \cdot f(x) dx$$

- тежиште водне линије

$C(x_C, y_C)$, $y_C = 0$ јер је водна линија симетрична у односу на централну линију h ,

$$x_C = LCF = \frac{\int x dA}{A_{VL}} = \frac{S_y}{A_{VL}}$$

- попречни момент инерције водне линије

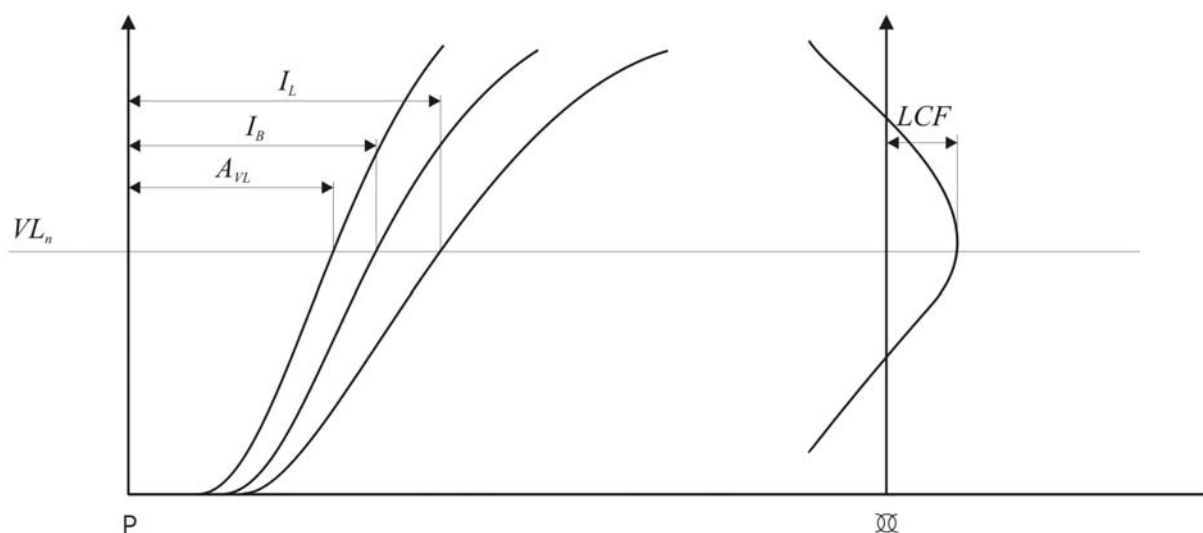
$$I_x = I_B = \int_A y^2 dA = 2 \int_{l_k}^{l_p} \int_0^{f(x)} y^2 dy dx = \frac{2}{3} \int_{L_{VL}} f^3(x) dx$$

- уздужни момент инерције водне линије

$$I_y = \int_A x^2 dA = 2 \int_{l_k}^{l_p} \int_0^{f(x)} x^2 dy dx = 2 \int_{L_{VL}} x^2 f(x) dx$$

- сопствени уздужни момент инерције водне линије

$$I_{y_C} = I_L = I_y - x_C^2 \cdot A_{VL}, \text{ применом Штајнерове теореме.}$$

слика 2.9: Карактеристике водне линије

Из овако одређених карактеристика водних линија проистичу нове четири криве које се уцртавају у дијаграмски лист:

- крива површине водних линија $A_{VL}(T)$
- крива попречних момената инерције водних линија $I_B(T)$
- крива сопствених уздужних момената инерције водних линија $I_L(T)$
- крива положаја тежишта водне линије по дужини $LCF(T)$

Нумерички, геометријске карактеристике водних линија прорачунавају се на следећи начин:

$$A_{VL} = \frac{2}{3} \cdot d \cdot \left(\frac{1}{2} f_0 + 2f_{\frac{1}{2}} + \frac{3}{2} f_1 + 4f_2 + 2f_3 + \dots + \frac{3}{2} f_9 + 2f_{9\frac{1}{2}} + \frac{1}{2} f_{10} \right)$$

$$S_y = \frac{2}{3} \cdot d \cdot \left[(-5d) \cdot \frac{1}{2} f_0 + (-4.5d) \cdot 2f_{\frac{1}{2}} + (-4d) \cdot \frac{3}{2} f_1 + \dots + 4d \cdot \frac{3}{2} f_9 + 4.5d \cdot 2f_{9\frac{1}{2}} + 5d \cdot \frac{1}{2} f_{10} \right] =$$

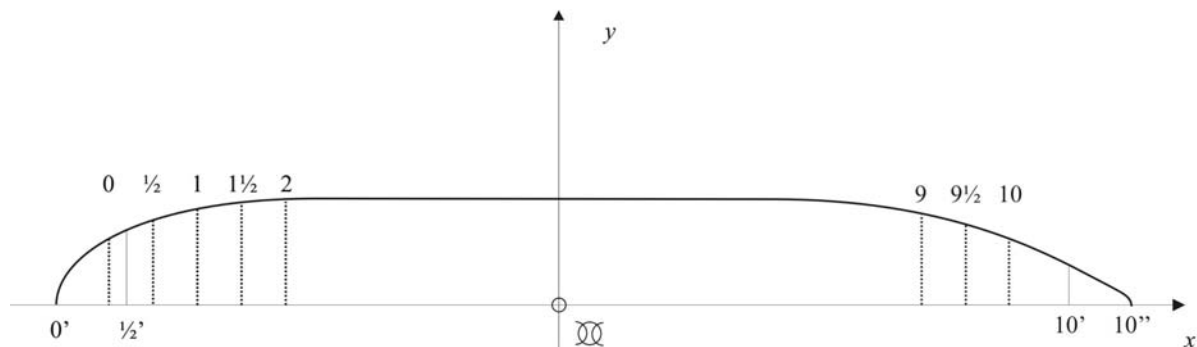
$$= \frac{2}{3} \cdot d^2 \cdot \left[(-5) \cdot \frac{1}{2} f_0 + (-4.5) \cdot 2f_{\frac{1}{2}} + (-4) \cdot \frac{3}{2} f_1 + \dots + 4 \cdot \frac{3}{2} f_9 + 4.5 \cdot 2f_{9\frac{1}{2}} + 5 \cdot \frac{1}{2} f_{10} \right]$$

$$I_x = \frac{2}{9} \cdot d \cdot \left(\frac{1}{2} f_0^3 + 2f_{\frac{1}{2}}^3 + \frac{3}{2} f_1^3 + 4f_2^3 + 2f_3^3 + \dots + \frac{3}{2} f_9^3 + 2f_{9\frac{1}{2}}^3 + \frac{1}{2} f_{10}^3 \right)$$

$$I_y = \frac{2}{3} \cdot d \cdot \left[(-5d)^2 \cdot \frac{1}{2} f_0 + (-4.5d)^2 \cdot 2f_{\frac{1}{2}} + (-4d)^2 \cdot \frac{3}{2} f_1 + \dots + (4.5d)^2 \cdot 2f_{9\frac{1}{2}} + (5d)^2 \cdot \frac{1}{2} f_{10} \right] =$$

$$= \frac{2}{3} \cdot d^2 \cdot \left[(-5)^2 \cdot \frac{1}{2} f_0 + (-4.5)^2 \cdot 2f_{\frac{1}{2}} + (-4)^2 \cdot \frac{3}{2} f_1 + \dots + 4.5^2 \cdot 2f_{9\frac{1}{2}} + 5^2 \cdot \frac{1}{2} f_{10} \right]$$

За прорачун се користе одговарајуће табеле. Невоља је, међутим, у томе што већина водних линија не почиње нити се завршава на местима теоријских ребара (слика 2.9.).

слика 2.10: Типична водна линија

Двоструку вредност осенченог дела површине водне линије на крми (слика 2.10 а) рачунамо на следећи начин:

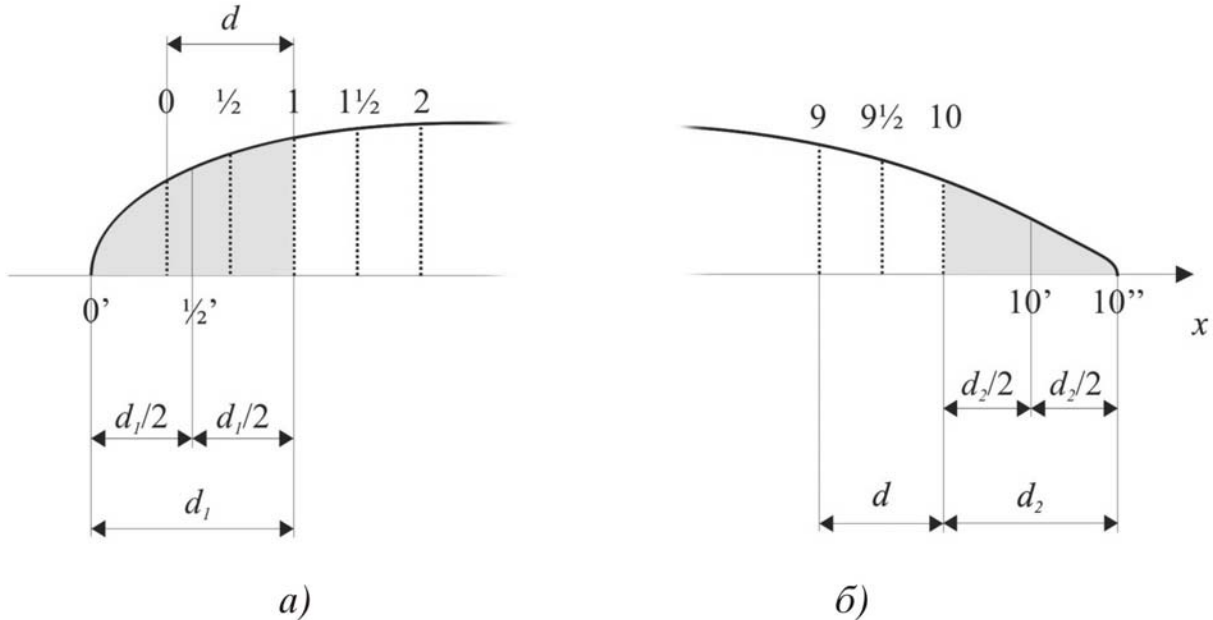
$$A_{VL}(0' \div 1) = \frac{2}{3} \cdot d_1 \cdot \left(\frac{1}{2} f_{0'} + 2f_{\frac{1}{2}'} + \frac{1}{2} f_1 \right)$$

$$A_{VL}(0' \div 1) = \frac{2}{3} \cdot d \cdot \left(\frac{1}{2} \kappa_1 \cdot f_{0'} + 2\kappa_1 \cdot f_{\frac{1}{2}'} + \frac{1}{2} \kappa_1 \cdot f_1 \right), \text{ при чему је } \kappa_1 = \frac{d_1}{d}$$

На прамцу, означени део површине водне линије који се налази изван подручја ограниченог перпендикуларима (слика 2.10 б) можемо да рачунамо на следећи начин:

$$A_{VL}(10 \div 10'') = \frac{2}{3} \cdot d_2 \cdot \left(\frac{1}{2} f_{10} + 2f_{10'} + \frac{1}{2} f_{10''} \right)$$

$$A_{VL}(10 \div 10'') = \frac{2}{3} \cdot d \cdot \left(\frac{1}{2} \kappa_2 \cdot f_{10} + 2\kappa_2 \cdot f_{10'} + \frac{1}{2} \kappa_2 \cdot f_{10''} \right), \text{ при чему је } \kappa_2 = \frac{d_2}{d}$$

слика 2.11: Нумеричка интеграција типичне водне линије

Према томе, површина ове водне линије може се израчунати на следећи начин:

$$A_{VL} = \frac{2}{3} \cdot d \cdot \left[\frac{1}{2} \kappa_1 \cdot f_0 + 2\kappa_1 \cdot f_{1/2} + \frac{1}{2} (\kappa_1 + 1) \cdot f_1 + 2f_{1 1/2} + \frac{3}{2} f_2 + 4f_3 + 2f_4 + 4f_5 + 2f_6 + 4f_7 + \frac{3}{2} f_8 + 2f_{8 1/2} + f_9 + 2f_{9 1/2} + \frac{1}{2} (1 + \kappa_2) \cdot f_{10} + 2\kappa_2 \cdot f_{10'} + \frac{1}{2} \kappa_2 \cdot f_{10''} \right]$$

2.2.3 Криве истиснућа

Основна је крива истиснућа, која прати промену истиснућа са променом газа:

$$V = \int_V dV = 2 \int_{l_k}^{l_p} \int_0^T \int_0^T f(x, z) dx dy dz = 2 \int_{l_k}^{l_p} \int_0^T f(x, z) dx dz$$

Истиснуће је могуће одредити на два начина, "преко ребара" и "преко водних линија" и у изради дијаграмског листа користе се оба. Теоријски, резултат би требало да буде исти, јер је разлика између ова два поступка само у редоследу потеза. Практично, међутим, постоји мала разлика између одређених истиснућа. Касније ће бити речи о пореклу ове грешке и њеној дозвољеној вредности.

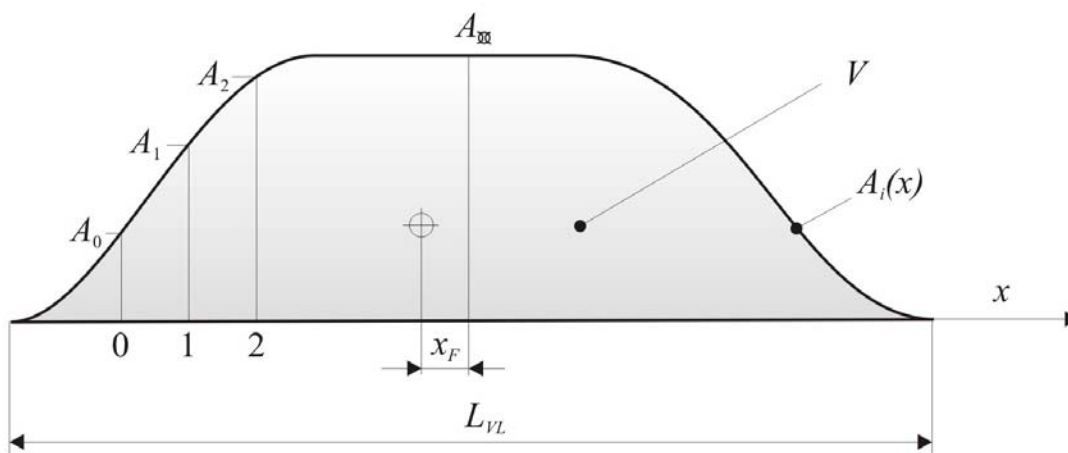
- одређивање истиснућа "преко ребара"

$$V = \int_{L_{VL}} \left[2 \int_0^T f(z) dz \right] dx = \int_{L_{VL}} A_i(x) dx$$

- одређивање истиснућа "преко водних линија"

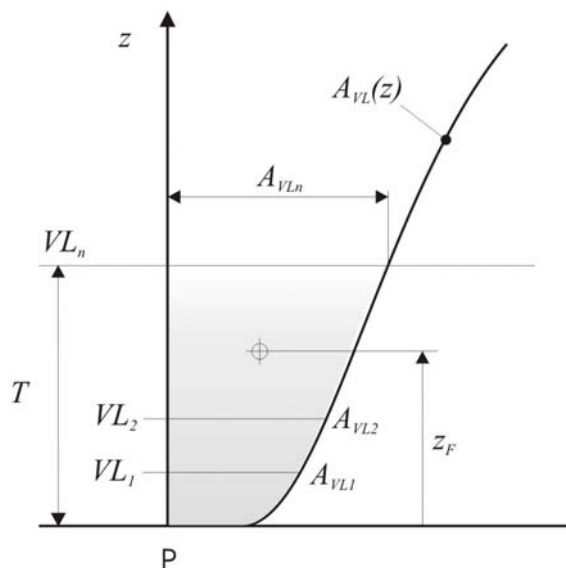
$$V = \int_0^T \left[2 \int_{L_{VL}} f(x) dx \right] dz = \int_0^T A_{VL}(z) dz$$

Може се рећи да се истиснуће "преко ребара" одређује интеграцијом **ареале ребара** – криве површине ребара до одређене водне линије. Површина испод ареале ребара представља истиснуће брода.

слика 2.12: Ареала ребара

Аналогно, истиснуће "преко водних линија" одређује се интеграцијом **ареале водних линија**.

слика 2.13: Ареала водних линија

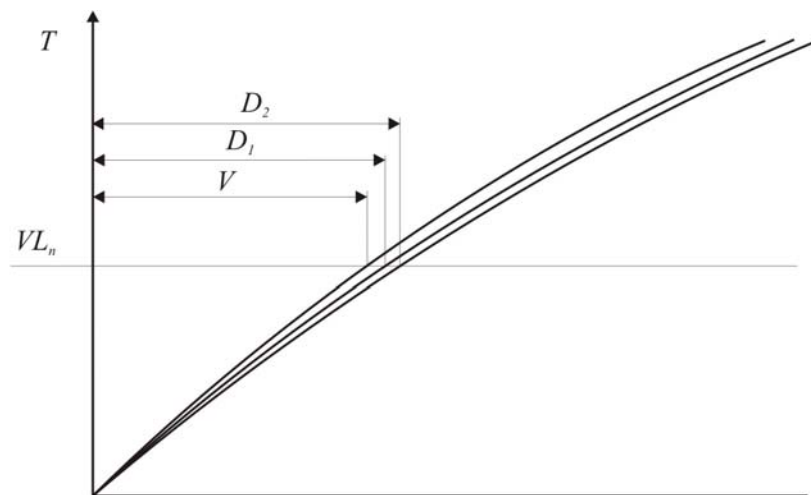
Осим криве истиснућа $V(T)$ на дијаграмском листу се приказују и криве депласмана брода D у слаткој и морској води. Депласман се одређује на следећи начин:

$$D = \rho \cdot c \cdot V$$

$$\rho = 1 \frac{t}{m^3} \text{ – густина слатке воде}$$

$$\rho = 1.025 \frac{t}{m^3} \text{ – густина морске воде}$$

Ово су стандардне вредности густина које могу да варирају у зависности од чистоће река, односно од географског положаја мора, годишњег доба, итд. При израчунавању депласмана треба узети у обзир да оплата брода има извесну дебљину, што повећава истиснуће "ољуштеног" брода, тј. брода без оплате, одређено узимањем димензија са плана бродских линија. Корекција се узима у обзир фактором изданака c који за челичне, заварене бродове износи $c = 1.006$.

слика 2.14: Криве истиснућа

Осим истиснућа, треба одредити и положај његовог тежишта $F(x_F, y_F, z_F)$.

$$x_F = \frac{\int x dV}{V} = \frac{S_{yz}}{V} \text{ – положај тежишта истиснућа по дужини брода;}$$

$y_F = 0$ – положај тежишта истиснућа по ширини; брод је симетричан у односу на h ;

$$z_F = \frac{\int z dV}{V} = \frac{S_{xy}}{V} \text{ – положај тежишта истиснућа по висини брода.}$$

Као и истиснуће, и статичке моменте запремине, односно положаје тежишта истиснућа могуће је одредити на два начина: "преко ребара" и "преко водних линија".

- одређивање положаја тежишта истиснућа "преко ребара"

$$S_{xy} = \int_V z dV = 2 \int_{l_k}^{l_p} \int_0^T \int_0^{f(x,z)} z dx dy dz = \int_{L_{VL}} \left[2 \int_0^T z \cdot f(z) dz \right] dx = \int_{L_{VL}} S_i(x) dx \Rightarrow z_F = \frac{\int_{L_{VL}} S_i(x) dx}{\int_{L_{VL}} A_i(x) dx}$$

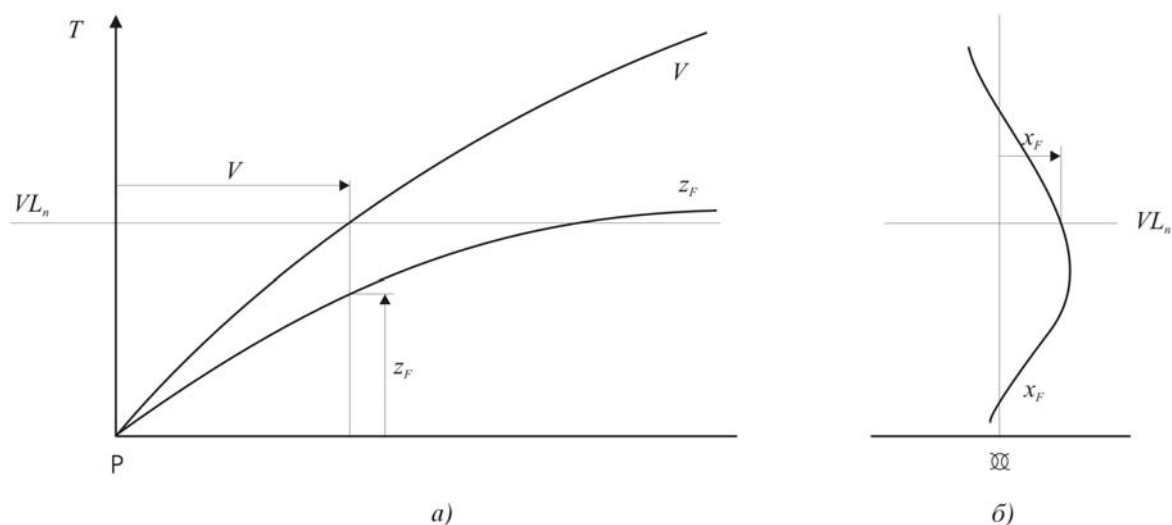
$$S_{yz} = \int_V x dV = 2 \int_{l_k}^{l_p} \int_0^T \int_0^{f(x,z)} x dx dy dz = \int_{L_{VL}} x \cdot \left[2 \int_0^T f(z) dz \right] dx = \int_{L_{VL}} x \cdot A_i(x) dx \Rightarrow x_F = \frac{\int_{L_{VL}} x \cdot A_i(x) dx}{\int_{L_{VL}} A_i(x) dx}$$

- одређивање положаја тежишта истиснућа "преко водних линија"

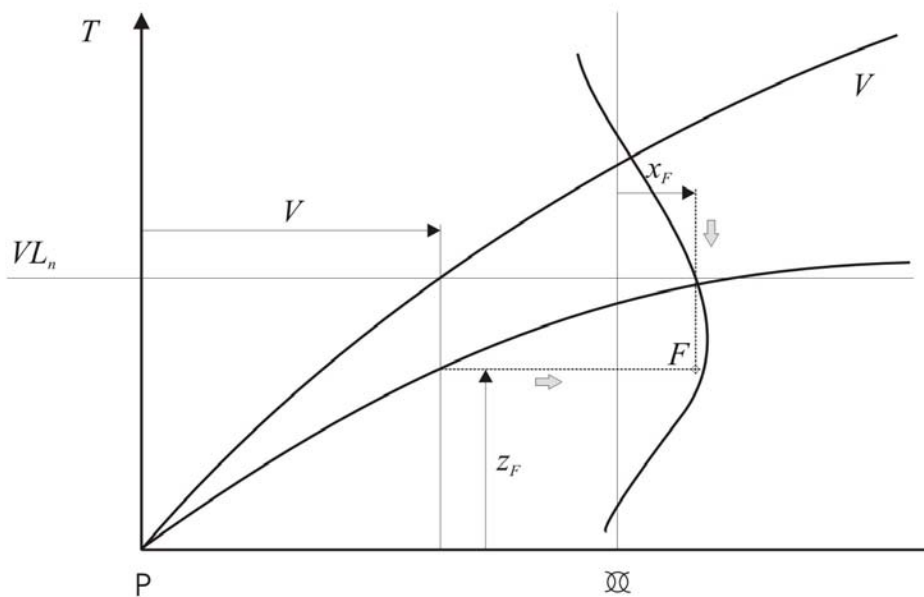
$$S_{xy} = \int_V z dV = 2 \int_{l_k}^{l_p} \int_0^T \int_0^{f(x,z)} z dx dy dz = \int_0^T z \left[2 \int_{L_{VL}} f(x) dx \right] dz = \int_0^T z \cdot A_{VL}(z) dz \Rightarrow z_F = \frac{\int_0^T z \cdot A_{VL}(z) dz}{\int_0^T A_{VL}(z) dz}$$

$$S_{yz} = \int_V x dV = 2 \int_{l_k}^{l_p} \int_0^T \int_0^{f(x,z)} x dx dy dz = \int_0^T \left[2 \int_{L_{VL}} x \cdot f(x) dx \right] dz = \int_0^T S_y dz = \int_0^T LCF \cdot A_{VL}(z) dz \Rightarrow x_F = \frac{\int_0^T LCF \cdot A_{VL}(z) dz}{\int_0^T A_{VL}(z) dz}$$

Цртају се три криве: крива положаја тежишта истиснућа по висини брода z_F ($\overline{FK}, VCB$), крива положаја тежишта истиснућа по дужини брода x_F (F_G, LCB) и крива стварног положаја тежишта истиснућа F .

слика 2.15: Конструкција кривих положаја тежишта истиснућа: а) по висини, б) по дужини

слика 2.16: Конструкција криве стварног положаја тежишта истиснућа (F-криве)

Криве истиснућа се прорачунавају Симпсоновим I правилем нумеричке интеграције:

- "преко ребара"

$$V = \frac{d}{3} \cdot \left(\frac{1}{2} A_0 + 2A_{1/2} + \frac{3}{2} A_1 + 4A_2 + 2A_3 + \dots + \frac{3}{2} A_9 + 2A_{9/2} + \frac{1}{2} A_{10} \right)$$

$$S_{yz} = \frac{d^2}{3} \cdot \left[(-5) \cdot \frac{1}{2} A_0 + (-4.5) \cdot 2A_{1/2} + (-4) \cdot \frac{3}{2} A_1 + \dots + 4 \cdot \frac{3}{2} A_9 + 4.5 \cdot 2A_{9/2} + 5 \cdot \frac{1}{2} A_{10} \right]$$

$$S_{xy} = \frac{d}{3} \cdot \left(\frac{1}{2} S_0 + 2S_{1/2} + \frac{3}{2} S_1 + \dots + \frac{3}{2} S_9 + 2S_{9/2} + \frac{1}{2} S_{10} \right)$$

Треба приметити да је приказан прорачун истиснућа и статичких момената запремине брода чија ареала ребара почиње на крменом Г а завршава се на прамчаном перпендикулару ј. То обично није тако, па треба применити поступак који је описан на примеру водне линије чији су завршеци ван места теоријских ребара. Тиме узимамо у обзир и оне делове брода који се налазе ван перпендикулара а чине део истиснућа.

- "преко водних линија"

$$V = \frac{h}{3} \cdot \left(\frac{1}{2} A_{VL0} + 2A_{VL1/2} + \frac{3}{2} A_{VL1} + 4A_{VL2} + \dots \right)$$

$$S_{yz} = \frac{h}{3} \cdot \left(\frac{1}{2} S_{y_0} + 2S_{y_{1/2}} + \frac{3}{2} S_{y_1} + 4S_{y_2} + \dots \right)$$

$$\begin{aligned} S_{xy} &= \frac{h}{3} \cdot \left(0 \cdot h \cdot \frac{1}{2} A_{VL0} + \frac{h}{2} \cdot 2A_{VL1/2} + 1 \cdot h \cdot \frac{3}{2} A_{VL1} + 2 \cdot h \cdot 4A_{VL2} + \dots \right) = \\ &= \frac{h^2}{3} \cdot \left(0 \cdot \frac{1}{2} A_{VL0} + \frac{1}{2} \cdot 2A_{VL1/2} + 1 \cdot \frac{3}{2} A_{VL1} + 2 \cdot 4A_{VL2} + \dots \right) \end{aligned}$$

2.2.4 Остале криве

Дијаграмски лист садржи и информације о још неким карактеристикама брода.

- Коefицијенти бродског облика

$$\delta = C_B = \frac{V}{L \cdot B \cdot T} \text{ – коefицијент пуноће истиснућа (блок коefицијент);}$$

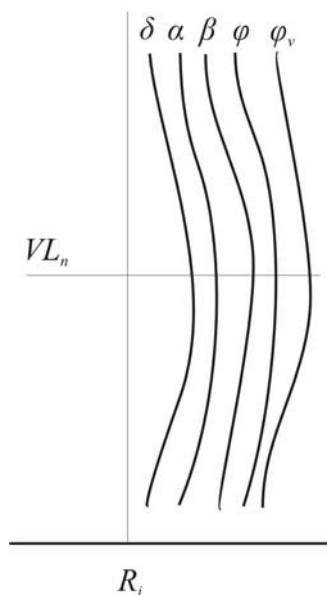
$$\alpha = C_{VL} = \frac{A_{VL}}{L \cdot B} \text{ – коefицијент пуноће водне линије;}$$

$$\beta_g = C_g = \frac{A_g}{B \cdot T} \text{ – коefицијент пуноће главног ребра;}$$

$$\varphi = C_p = \frac{V}{A_g \cdot T} \text{ – призматични коefицијент (коefицијент финоће облика);}$$

$$\varphi_v = C_{pv} = \frac{V}{A_{VLV} \cdot T} \text{ – вертикални призматични коefицијент.}$$

Криве коefицијената бродског облика уцртавају се у одговарајућој размери, у односу на неко од ребара, тамо где има довољно слободног простора.

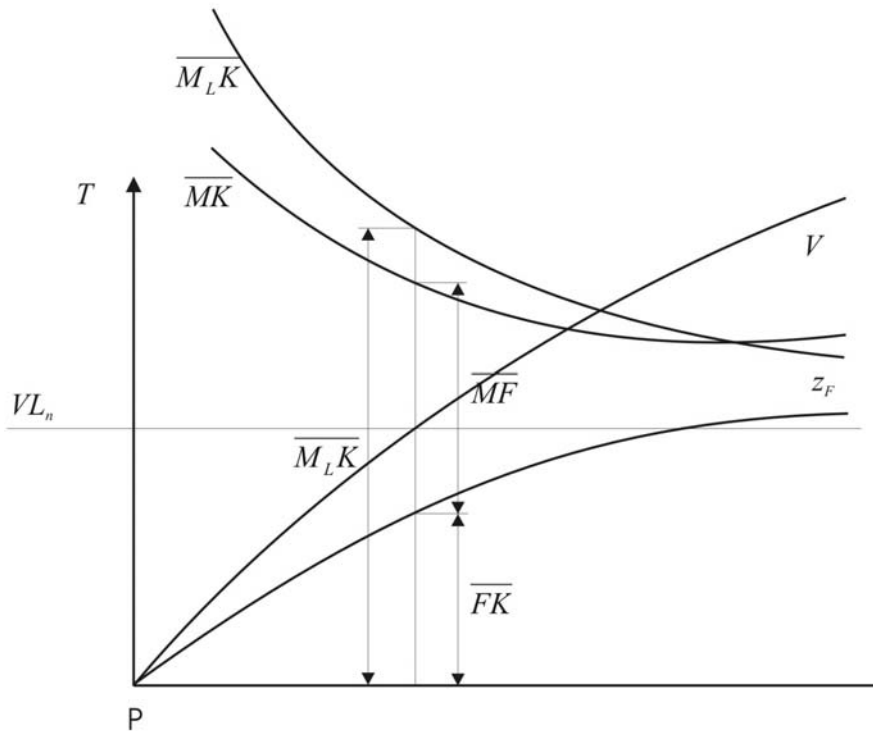

слика 2.17: Криве коefицијената бродске форме

- Метацентарски радијуси

$$\overline{MF} = \frac{I_B}{V} \text{ – попречни метацентарски радијус;}$$

$$\overline{M_L F} = \frac{I_L}{V} \text{ – уздужни метацентарски радијус.}$$

слика 2.18: Криве метацентарских радијуса

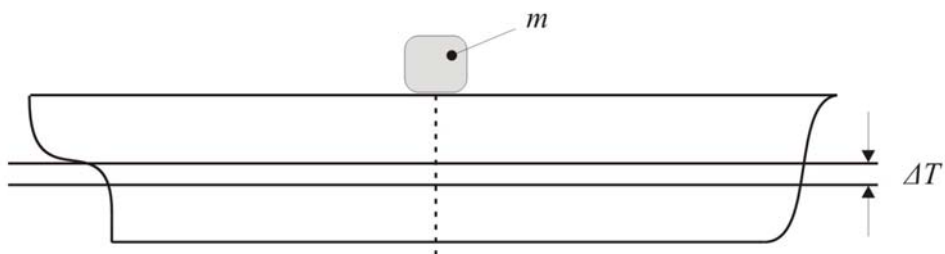
Вредности $\overline{MF}$ и $\overline{FK}$ се уцртавају у истој размери, а то је размера дијаграмског листа по висини.

- Јединична носивост

Типично "капетанска" крива. Јединична носивост q представља масу терета која при централном утовару/истовару, повећава/смањује газ брода за 1 cm.

$$q = 0.01 \cdot \rho \cdot c \cdot A_{VL}$$

У дијаграмски лист се уноси јединична носивост брода у слаткој (q_1) и морској води (q_2). c је од раније познати фактор изданака.

слика 2.19: Центрични утовар

- Јединични трим и јединични момент трима

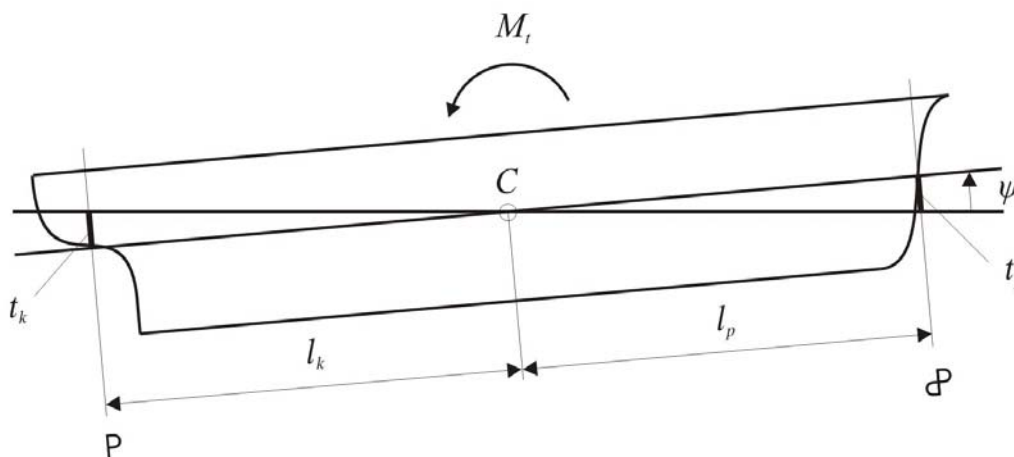
ψ – угао трима

$t = \frac{L}{\rho \cdot g \cdot I_L}$ – укупни јединични трим

$t = t_k + t_p$

$t_k = \frac{l_k}{\rho \cdot g \cdot I_L}$ – јединични крмени трим

$t_p = \frac{l_p}{\rho \cdot g \cdot I_L}$ – јединични прамчани трим

слика 2.20: Угао трима, прамчани и крмени трим

Јединичним моментом трима називамо момент који ствара трим од 1 m. Обрнуто, јединичним тримом сматрамо трим који изазива момент од 1 MNm.

2.3 Провера дијаграмског листа

Истиснуће и положај његовог тежишта рачунају се на два начина (преко ребара и преко водних линија) и резултати добијени применом ова два поступка требало би да буду исти. Међутим, резултати се разликују па се постављају два питања: због чега се јавља ова разлика и колика је разлика дозвољена?

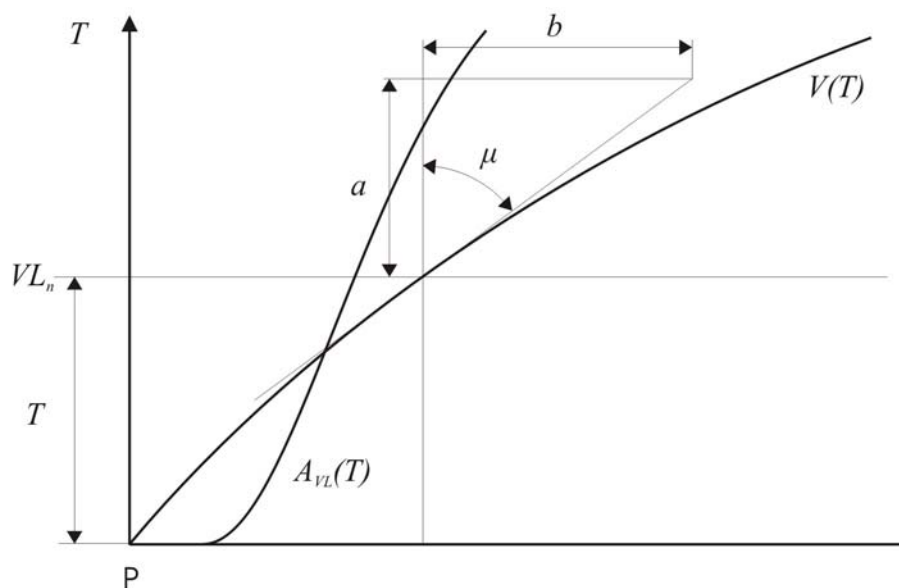
Разлика у излазним величинама можда бити последица **грешака у рачуну** – које је могуће елиминисати – али и **грешака у читању** и **грешака у методу**, које су неизбежне. Грешке у методу се могу смањити коришћењем већег броја ребара и водних линија у прорачуну (тачнијом апроксимацијом елемената бродске форме). Тако, међутим, прорачун постаје сложенији и обимнији.

Величина дозвољене грешке зависи од "озбиљности" прорачуна (предпројекат, уговорни пројекат, школски задатак). У овом пројектном задатку, провераваће се истиснуће и положај тежишта истиснућа по висини, при чему су дозвољене следеће разлике:

$$\frac{\Delta V}{V} = \frac{V_R - V_{VL}}{V_R} < (0.001 \div 0.005)$$

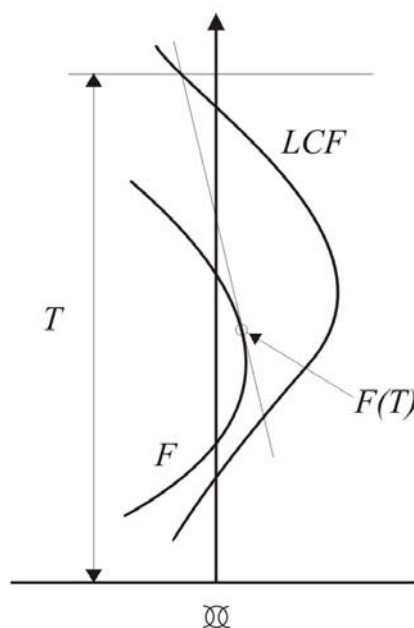
$$\Delta z_F = z_{F(\text{преко ребара})} - z_{F(\text{преко водних линија})} < 1 \text{ cm}$$

Осим рачунске, могућа је и (груба) графичка провера дијаграмског листа. Наиме, између појединих кривих важе следеће релације:

слика 2.21: Провера дијаграмског листа: однос криве истиснућа и ареале водних линија

$$\frac{dV(T)}{dT} = \operatorname{tg} \mu = A_{VL}(T) \quad \operatorname{tg} \mu = \frac{b}{a}, \text{ при чему треба пазити на размеру.}$$

слика 2.22: Провера дијаграмског листа преко кривих тежишта водне линије и стварног положаја тежишта истиснућа

Слика 2.22 илуструје графичку проверу дијаграмског листа применом теореме по којој тангенте на криву стварних положаја тежишта истиснућа морају пролазити кроз тежишта одговарајућих водних линија.